

Ständig oro för ditt barn

Att aldrig få njuta av sin i grunden fina son. Tanken på den misär han lever i gör så ont. Att veta att han lider av ångest och oro som dämpas av droger. Att han kan dö vid feldosering.

Text: Bengt Svensson, Torkel Richert och Björn Johnson, Malmö universitet | Illustration: Thomaz Grahl | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 1 2018

Föräldrar till vuxna barn med missbruksproblem berättar om sin livssituation i forskning vid Malmö universitet. Bengt Svensson fick idén till studien när han intervjuade en ung kvinna som missbrukade amfetamin och som besökte Sprutbytet i Malmö. Hon berättade att hon var hemlös och växlade mellan att bo hos bekanta, i källare eller övernatta i trappor.

Hon suckade och sa att mamma hade egen villa och pappa hade stor lägenhet, men där fick hon inte bo. De var medlemmar i Föräldraföreningen mot narkotika och hade instruerats att hon skulle låsas ute och få ta konsekvenserna av sitt missbruk. Det syntes på kvinnan att hon for illa av sitt missbruk och att hon var i stort behov av stöd och hjälp. Var det verkligen en rimlig strategi att låsa henne ute?

Å andra sidan mindes Bengt samtal med föräldrar från sin tid som socialarbetare. Han hade mött förtvivlade och engagerade föräldrar som beskrev hur deras liv hade slagits i spillror över oron för sitt narkotikamissbrukande barn.

De hade kämpat som lejon gentemot myndigheter för att barnet skulle få hjälp, men i några fall berättade föräldrarna om hur de hade drabbats av barnets missbruk, våldsincidenter, stölder, sönderslagna lägenheter, syskon som kom i kläm, ruinerad ekonomi. Hur påverkar ett barns narkotikamissbruk föräldrarna, var den fråga som väcktes.

Tankegångarna materialiserades några år senare i ett forskningsprojekt. Då hade även Björn Johnson och Torkel Richert gått in i projektet. När vi gjorde en genomgång av den

internationella forskningen inom området upptäckte vi att den var ytterst sparsam. Det fanns knappast någon forskning om hur föräldrars livssituation påverkades av ett vuxet barns narkotikamissbruk, eller om barns eventuella brottslighet mot sina föräldrar.

I vår forskningsplan tog vi därför upp bland annat följande frågeställningar:

Vilka hälsomässiga konsekvenser innebär det för föräldrar att ha ett barn med narkotikamissbruk? Vilka strategier använder föräldrarna för att hantera sin och barnets utsatthet? Vilken typ av brottslighet utsätts föräldrar för av sina vuxna barn med ett narkotikamissbruk? Vilka hjälpbehov upplever föräldrarna för egen del?

Planen var att låta föräldrarna komma till tals, dels i en omfattande enkät, dels i personliga intervjuer som kopplades in i projektet. Vi kontaktade Föräldraföreningen mot narkotika, (FMN) som organiserar anhöriga till personer med narkotikamissbruk. "Äntligen är det någon som intresserar sig för vår situation! Vi hjälper gärna till", blev reaktionen.

När vi efter många försök till slut hade fått forskningsanslag från Brottsoffermyndigheten startade projektet under 2015 med att vi konstruerade en omfattande enkät till föräldrar i målgruppen. Att utforma en enkät är ett viktigt och grannlaga arbete – det går inte i efterhand att korrigera missar.

Vi fick återkoppling från FMN:s dåvarande ordförande Bertzy Reynold Kling om frågorna och i slutet av september 2015 satt hon och hennes man i Malmö och stoppade i flera tusen enkäter i brev till FMN:s medlemmar. Av sekretesskäl var det viktigt att vi forskare inte fick denna information.

Ungefär samtidigt sjuöskattes vår anonyma webb-enkät som vi gjorde reklam för via sociala medier och genom utskick till olika behandlingsorganisationer och till andra föräldraföreningar. Datainsamlingen ägde rum mellan 1 oktober 2015 och 31 januari 2016.

Enkäten besvarades av totalt 687 föräldrar, varav 323 var

medlemmar i FMN, 70 i andra anhörigföreningar och 159 inte var med i någon anhörigförening. Hela 86 procent av de svarande var kvinnor vilket ger en indikation på att mammor tar ett större ansvar för barn med narkotikamissbruk än papporna.

"Ständig oro och förtvivlan, man vet aldrig vad som händer: våld, överdos, kriminalitet, en psykiskt och fysiskt nedåtgående spiral. Svårt att prata med andra om barnets situation."

När vi sammanfattade enkätsvaren fann vi att en stor majoritet av föräldrarna upplever att barnets narkotikaproblem i stor eller mycket stor utsträckning haft en negativ inverkan på deras liv. Allra mest påverkades livsområden som relationer, socialt liv och psykisk hälsa, men även ekonomi och arbetsförmåga tog stryk.

Nästan alla, över 90 procent av föräldrarna uppgav att barnets narkotikaproblem i stor eller mycket stor utsträckning tagit upp deras tid och tankar, inneburit känslor av maktlöshet samt känslor av sorg. Även känslor av skuld och skam var mycket vanliga.

Pappor uppgav något mindre negativ påverkan än mammor. Föga överraskande innebar en svårare problematik och livssituation hos barnet att föräldrarna påverkades mer negativt. Totalt svarade 646 av de 687 föräldrarna på den öppna frågan om vad som varit det svåraste med att vara förälder till ett barn med narkotikaproblem.

"Att inte veta om han haft tak över huvudet, mat för dagen, pengar på sin telefon för att kunna nå sin familj, var han är. Att inte veta om han lever!"

Det tema som återkom i flest respondenters svar var oro och rädsla, kopplad till barnets livssituation och hälsa. Det handlade till exempel om rädsla för akuta händelser, som att barnet skulle dö i en överdos, få en psykos eller råka ut för våld eller övergrepp. Men också om oro och ovisshet kring barnets sociala situation.

Många beskrev också hur en ständig oro fick konsekvenser för

den egna psykiska hälsan i form av sömnproblem, ångest eller depression.

Det näst vanligaste temat i svaren var maktlöshet. Den handlade framför allt om att inte kunna hjälpa eller påverka barnet och om att känna sig otillräcklig. Många föräldrar beskrev det smärtsamma i att se sitt barn gå under utan att kunna hjälpa.

"Maktlösheten! Att se sitt älskade barn tvina bort och mentalt dö framför mina ögon utan att man kan göra något åt det."

Ett tredje centralt tema i föräldrarnas svar handlar om svårigheterna att få hjälp från olika myndigheter, främst socialtjänst, beroendevård och psykiatri. Det kunde handla om att barnet inte fick rätt hjälp, att insatserna var bristfälliga, att man som förälder blev dåligt bemött av olika myndigheter eller om dålig samverkan mellan myndigheter.

Många föräldrar tog upp svårigheten att få hjälp när barnet blivit myndigt, dels eftersom barnet då själv måste söka hjälp, dels eftersom det från barnets 18-årsdag rådde sekretess från myndigheterna gentemot föräldern. Vissa föräldrar beskrev också att det var svårt att få bra hjälp för egen del.

"Eftersom barnet är myndigt kan vi inte få kontakt och samarbeta med myndigheter som heller inte samarbetar. Barnet bollas runt mellan socialen, sjukvård och polis och ingen tar ett helhetsansvar vilket krävs för att hjälpa en sådan person."

I enkäten och i vår intervjuundersökning, ställde vi frågan om föräldrarna använde sig av den av FMN i många år rekommenderade strategin att låsa ute sina barn, när de var i aktivt missbruk. Det visade sig att de flesta inte följde det rådet, oavsett om de var medlemmar i FMN eller ej.

Av våra intervjuer framgick att beslutet att stänga ute sitt barn, när det togs, var kantat av vånda, tveksamhet och förtvivlan. Det var inget beslut som togs slentrianmässigt för att anpassa sig till någon annans regelsystem, utan beskrevs som nödvändigt för att klara den egna vardagen.

Läs mer:

mah.se/foraldraprojektet

Vi begravde våra barn – Greek, Rickardsson, Rydberg (Vulkan)